

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ

© 2015 КОМАРОВА О. А.

УДК 37.018:316.422

Комарова О. А.

Пріоритетні напрями державної освітньої політики

Метою статті є розробка принципів та стратегічних, оперативних і трансформаційних напрямів державної освітньої політики. У результаті дослідження було обґрунтовано, що при розробці сучасної державної освітньої політики необхідно враховувати зовнішні фактори (економічні, соціальні, політичні, науково-технічні та культурні), що безпосередньо впливають на неї. Визначено, що сучасна державна освітня політика має реалізовуватися, виходячи з наступних принципів: пріоритетності, стабільності, відповідності наявних ресурсів здійснюванню в освіті реформам, комплексності, спадковості та гласності. Рекомендовано пріоритетні напрями державної освітньої політики згрупувати в три блоки: стратегічні, оперативні та трансформаційні напрями. Як стратегічні напрями державної освітньої політики запропоновано: забезпечення інтеграції вітчизняної освіти в міжнародний освітній простір; трансформація традиційної парадигми освіти до віртуально-дистанційної; розробка та впровадження науково обґрунтованих освітніх стандартів з метою підвищення якості освіти; підвищення рівня зайнятості випускників навчальних закладів. В якості оперативних напрямів державної освітньої політики визначено: формування та розвиток безперервної ступеневої системи освіти; забезпечення умов для надання вільного доступу до освітніх послуг всім громадянам; вдосконалення системи фінансового забезпечення освітньої галузі. Рекомендовано такі трансформаційні напрями державної освітньої політики: підвищення якості навчального процесу через його модернізацію та інтенсифікацію; гуманізація та гуманітаризація навчання; перехід від традиційної до особистісно-орієнтованої парадигми освіти. Перспективою подальших досліджень у цьому напрямі є розробка нового організаційно-економічного механізму формування та розвитку освітнього потенціалу суспільства.

Ключові слова: освіта, державна освітня політика, фінансування освіти, безперервна освіта

Бібл.: 9.

Комарова Ольга Альбертівна – доктор економічних наук, професор, професор, кафедра фінансів та планування, Кіровоградський національний технічний університет (пр. Університетський, 8, Кіровоград, 25006, Україна)

Email: komarova-o.a@mail.ru

УДК 37.018:316.422

UDC 37.018:316.422

Комарова О. А. Приоритетные направления государственной образовательной политики

Целью статьи является разработка принципов, стратегических, оперативных и трансформационных направлений государственной образовательной политики. В результате исследования было обосновано, что при разработке государственной образовательной политики необходимо учитывать внешние факторы (экономические, социальные, политические, научно-технические и культурные), непосредственно влияющие на нее. Определено, что современная государственная образовательная политика должна реализовываться исходя из следующих принципов: приоритетности, стабильности, соответствия наличных ресурсов осуществляемым в образовании реформам, комплексности, преемственности и гласности. Рекомендовано приоритетные направления государственной образовательной политики сгруппировать в три блока: стратегические, оперативные и трансформационные направления. Как стратегические направления государственной образовательной политики предложены: обеспечение интеграции отечественного образования в международное образовательное пространство; трансформация традиционной парадигмы образования в виртуально-дистанционную; разработка и внедрение научно обоснованных образовательных стандартов с целью повышения качества образования; повышение уровня занятости выпускников учебных заведений. В качестве оперативных направлений государственной образовательной политики определены: формирование и развитие непрерывной ступенчатой системы образования; обеспечение условий для предоставления свободного доступа к образовательным услугам всем гражданам; усовершенствование системы финансового обеспечения образовательной отрасли. Рекомендованы такие трансформационные направления государственной образовательной политики: повышение качества учебного процесса путем его модернизации и интенсификации; гуманизация и гуманитаризация обучения; переход от традиционной к личностно-ориентированной

Komarova O. A.

Priority Areas of the Public Educational Policy

The article aims to develop the principles and strategic, operational, and transformational areas of the public educational policy. The study allowed substantiating the necessity of taking into account those external factors (economic, social, political, science and technology-related, and cultural) in the process of development of the public educational policy that influence it directly. The study established that the public educational policy of today should be realized on the basis of the following principles: precedence, stability, correspondence between the available resources and the reforms implemented in education, comprehensiveness, consistency, and transparency. It is recommended that priority areas of the public educational policy be grouped in three blocks: strategic, operational, and transformational areas. The following areas were suggested as strategic areas of the public educational policy: ensuring integration of the domestic education into the international educational space; transformation of the traditional educational paradigm into the online and distance one; development and implementation of scientifically substantiated educational standards with a view to improving the quality of education; increasing the employment rate among graduates of educational establishments. The following areas were determined as the operational areas of the public educational policy: formation and development of an ongoing staged educational system; ensuring the conditions allowing free access to the education services for all citizens; improvement of the education funding system. The article recommends the following transformational areas for the public educational policy: improvement of the quality of the learning process through its modernization and intensification; humanization and humanitarianization of education; transition from the traditional to the learner-centered education paradigm. The prospects for further research in this field consist in the development of a new organizational and economic mechanism of formation and development of the educational potential of society.

парадигме образования. Перспективой дальнейших исследований в этом направлении является разработка нового организационно-экономического механизма формирования и развития образовательного потенциала общества.

Ключевые слова: образование, государственная образовательная политика, финансирование образования, непрерывное образование

Библ.: 9.

Комарова Ольга Альбертовна – доктор экономических наук, профессор, профессор, кафедра финансов и планирования, Кировоградский национальный технический университет (пр. Университетский, 8, Кировоград, 25006, Украина)

Email: komarova-o.a@mail.ru

Keywords: education, public educational policy, education funding, ongoing education

Bibl.: 9.

Komarova Olga A. – Doctor of Science (Economics), Professor, Professor, Department of Finance and Planning, Kirovograd National Technical University (pr. Universytetskyi, 8, Kirovograd, 25006, Ukraine)

Email: komarova-o.a@mail.ru

Вступ. Перехід України до демократичного суспільства, інноваційної моделі економіки та правової держави зумовлює необхідність якісної трансформації державної освітньої політики. Адже саме освіта забезпечує відтворення освітнього потенціалу нової якості, який виступає запорукою сталого соціально-економічного розвитку, гарантом формування та нагромадження інтелектуального капіталу держави, рушійною силою науково-технічного та культурного прогресу. Недаремно у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 роки визначено, що найважливішим для держави є виховання людини інноваційного типу мислення та культури, проектування акмеологічного освітнього простору з урахуванням інноваційного розвитку освіти, запитів особистості, потреб суспільства і держави. Якісна освіта є необхідною умовою забезпечення сталого демократичного розвитку суспільства, консолідації усіх його інституцій, гуманізації суспільно-економічних відносин, формування нових життєвих орієнтирів особистості [8].

Вітчизняна освіта перебуває в перехідному стані від традиційної парадигми до особистісно-орієнтованої, що виявляється у визнанні феномену індивідуального в суспільному розвитку та перетворенні тих, хто навчається, з пасивних суб'єктів учбово-виховних впливів на активних суб'єктів освітнього процесу. Крім того, нині відбувається формування випереджальної моделі освіти, яка покликана забезпечити максимальну відповідність структури та змісту навчання перспективним економічним та індивідуальним потребам. Водночас існуюча освіта характеризується суперечностями, що гальмують прогресивний розвиток освітнього потенціалу суспільства, зокрема:

- суперечність між вимогами ринку праці та обсягами, структурою і якістю підготовки у професійних ланках освітньої галузі;
- суперечність між соціальним замовленням на освіченість та зниженням престижності освіти та праці педагога;
- суперечність між потребою суспільства у підготовці фахівців з різнобічним компетентнісним потенціалом, креативним типом мислення та пануванням знанієвого підходу до навчання;
- суперечність між ресурсними можливостями освітньої галузі та потребами у покращенні якості освіти на підставі впровадження інноваційних технологій навчання, покращення матеріально-технічного забезпечення навчальних закладів, підвищення кваліфікаційного рівня викладацьких кадрів;

- суперечність між інерційністю системи освіти щодо впровадження нових напрямів підготовки та прискоренням темпів старіння знань, розвитку науки і техніки.

У цьому контексті особливої значущості набуває визначення пріоритетних напрямів державної освітньої політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню державної освітньої політики присвятили свої праці такі науковці, як В. Андрущенко, В. Астахова, О. Грішнова, В. Кремень, В. Куценко, І. Мицишин, М. Степко, В. Філіпова та ін., в яких розглядається сутність державної освітньої політики та визначаються деякі напрями її модернізації. Так, В. Філіпова зазначає, що освітні реформи будуть успішними, якщо проведуться сильною державною владою спільно з товариством [9]. В. Андрущенко обґрунтовує необхідність перегляду засадничих принципів освітньої політики, виходячи з наступних сучасних соціокультурних тенденцій, що впливають на систему освіти: посилення її ролі як джерела ідей, нового знання, технології, інформації; усвідомлення імперативу виживання і глобальної відповідальності за свої дії, що визначається мірою духовного у кожній людині; урізноманітнення соціальних укладів суспільства, що зумовлює потребу в гнучкості мислення, сприйняття світу та діалозі культур [1, с. 345]. В. Астахова підкреслює, що першочерговим завданням державної освітньої політики є розвиток системи безперервної освіти, оскільки «завтрашній день освіти і взагалі всієї життєдіяльності суспільства визначаються в першу чергу можливостями постійного самовдосконалення та самоствердження особистості. Можливості ці можуть бути забезпечені тільки шляхом кардинального оновлення освітніх систем на основі самого широкого використання принципів безперервної освіти та сучасних інформаційних технологій» [2, с. 86 – 87]. В. Куценко зосереджується на розробці напрямів покращення підготовки кадрів у вищих навчальних закладах та акцентує увагу на необхідності навчання компетентних фахівців для роботи в умовах нових виробничих парадигм, що базуються на знаннях та їх прикладному використанні; участі соціальних партнерів в оцінюванні, атестації та акредитації освітніх закладів; створенні необхідних умов для спільної роботи щодо навчання майбутніх фахівців; участі соціальних партнерів в оцінюванні, атестації та акредитації освітніх закладів; формуванні освітнього середовища; формуванні компенсуючих програм; посиленні функцій прогнозування [6, с. 64]. І. Мицишин стверджує, що одним із аксіологічних факторів розвитку української освіти має

стати національна ідея, яка «повинна бути стимулятором і консолідатором творчих державобудівничих сил індивіда і нації, бути своєрідним енергетичним ядром культурної та політичної програми самореалізації суспільства» [7, с. 7]. Проте залишаються недостатньо розробленими комплексні напрями вдосконалення державної освітньої політики, які б охоплювали всі ланки системи освіти.

Постановка завдання. Метою статті є розробка принципів та стратегічних, оперативних і трансформаційних напрямів державної освітньої політики.

Виклад основного матеріалу. Державна освітня політика є невід'ємною складовою державної соціальної політики, здійснюється як публічною владою, так й іншими суб'єктами для досягнення економічних, соціальних, культурних, науково-технічних цілей та вирішення завдань національного та глобального характеру. В умовах поглиблення протиріч у розвитку освіти суттєво підвищується роль держави як головного регулятора процесів відтворення освітнього потенціалу суспільства, оскільки тільки збалансована та виважена державна політика може забезпечити збереження та зміцнення освітньої галузі на підставі врахування загальнонаціональних інтересів та передових світових тенденцій.

При розробці сучасної державної освітньої політики необхідно враховувати зовнішні фактори, що безпосередньо впливають на неї. Їх можна поділити на п'ять груп:

- економічні фактори: зміна пріоритетів економічного розвитку з адміністративно-планової економіки на економіку ринкового типу; посилення конкурентної боротьби на всіх типах ринків, зокрема ринку освітніх послуг і ринку праці; рівень зайнятості населення; попит на кадри певної професійно-кваліфікаційної структури; перспективи розвитку галузей економіки, зокрема тих, де зайнята основна частка працюючих (промисловість, сільське господарство, сфера послуг); перспективи розвитку підприємництва;
- соціальні фактори: суспільні ідеали та цінності, рівень престижності освіти; соціальна структура суспільства;
- політичні фактори: ціннісні орієнтири політичних лідерів; роль і місце громадських організацій у втіленні освітньої політики; рівень централізації (децентралізації) управління; ступінь демократизації суспільства;
- науково-технічні фактори: посилення інформаційної складової суспільного розвитку; автоматизація виробництва; поширення інформаційних технологій; зростання частки інтелектуальної праці за рахунок постійного підвищення технічної озброєності праці та розвитку новітніх технологій;
- культурні фактори: вимоги до загальнокультурного рівня особистості; вимоги до рівня професійної культури особистості; культурні цінності, що приваляють в даному суспільстві.

Сучасна державна освітня політика має реалізовуватися, виходячи з наступних принципів:

1. Принцип пріоритетності: галузь освіти має розвиватися як одна з пріоритетних галузей економіки,

що вимагає визнання її продуктивного характеру та високої економічної й соціальної ефективності.

2. Принцип стабільності: держава має подбати про створення стабільних умов для функціонування освітньої галузі шляхом кардинального вдосконалення організаційно-економічного механізму розвитку освітнього потенціалу, зокрема: запровадити модель двосекторного бюджету для освітньої галузі (перший сектор передбачав би кошти на нормативне фінансування навчальних закладів, а другий – на фінансування розвитку потенціалу галузі); забезпечити диверсифікацію джерел фінансування освіти, насамперед за рахунок впровадження нових механізмів кредитування та страхування освіти; сформуванню вітчизняну модель випереджальної освіти як запоруку забезпечення зайнятості випускників навчальних закладів та підґрунтя розвитку освіти ноосферного типу.
3. Принцип відповідності наявних ресурсів здійснюваним в освіті реформам: планування та практична реалізація заходів державної освітньої політики має здійснюватися у суворій відповідності з наявними фінансовими, матеріально-технічними та кадровими ресурсами.
4. Принцип комплексності: напрями, заходи державної освітньої політики мають охоплювати всі ланки освітньої галузі та бути взаємоузгодженими між собою.
5. Принцип спадковості: розробка нових заходів державної освітньої політики має ґрунтуватися на збереженні вітчизняних освітніх традицій та врахуванні зарубіжного досвіду і останніх наукових досягнень.
6. Принцип гласності: забезпечення максимально повного та правдивого інформування суспільства про освітні реформи, врахування суспільної думки щодо доцільності та ефективності їх впровадження.

Напрями державної освітньої політики доцільно згрупувати в три блоки: стратегічні, оперативні, трансформаційні.

Стратегічні напрями державної освітньої політики визначають її загальні пріоритети та завдання, спрямовані на досягнення довгострокових цілей та крупномасштабних завдань у довгостроковому періоді. До таких напрямів доцільно віднести:

1. Забезпечення інтеграції вітчизняної освіти в міжнародний освітній простір. Ізоляція вітчизняного освітнього простору від зовнішніх позитивних впливів загрожує відставанням від міжнародних освітніх норм і стандартів, неспроможністю вітчизняних освітніх закладів конкурувати на світовому ринку освітніх послуг. Даний напрям передбачає розвиток багатосторонніх міжнародних контактів в освітній сфері з метою підвищення конкурентоспроможності вітчизняної системи освіти. Нині відбувається інтеграція вітчизняної освіти в Європейський освітній простір, про

що свідчить приєднання України до Болонського процесу. Подальший розвиток інтеграційних процесів у галузі освіти сприятиме впровадженню єдиних педагогічних та інформаційних технологій, а відповідно забезпечуватиме еквівалентність документів про освіту, міжнародне визнання вітчизняних дипломів.

2. Трансформація традиційної парадигми освіти до віртуально-дистанційної. Реалізація такої трансформації вимагає проведення дослідження потреби в дистанційному навчанні в Україні, його стану та перспектив розвитку; розробки Державної програми розвитку дистанційного навчання на перспективний період на підставі ретельного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду з цього питання; розробки інноваційних проектів дистанційного навчання, його навчально-методичного та програмно-технічного забезпечення; створення умов для підготовки викладачів для дистанційного навчання.

Крім того, на порядку денному – створення міжвузівської багатопрофільної інформаційної системи – територіально зосередженої, децентралізованої, модульної структури, яка повинна сприяти створенню єдиного освітнього простору, в якому всі учасники навчально-виховних процесів зможуть вільно користуватися електронною бібліотекою, будувати індивідуальну траєкторію навчання та підвищення кваліфікації. Однією з функцій такої інформаційної системи є співпраця із західними центрами дистанційної освіти та використання зарубіжного досвіду щодо організації дистанційної форми навчання та визначення змісту навчальних програм відкритого навчання.

Реалізація переходу до віртуально-дистанційного навчання підвищуватиме його якість та розширюватиме можливості населення щодо здобуття певних освітньо-кваліфікаційних рівнів (це особливо зручно для осіб з обмеженими часовими та фізичними можливостями).

3. Розробка та впровадження науково обґрунтованих освітніх стандартів з метою підвищення якості освіти. В умовах диверсифікації освітніх послуг останні виступають інструментом парадигмального перетворення освітньої галузі відповідно до особливостей національної культури та менталітету, світових тенденцій у сфері освіти, гарантом підвищення освітнього рівня населення, засобом проектування національного освітнього простору та досягнення міжнародних вимог до випускників навчальних закладів. Освітній стандарт має розглядатися не тільки як засіб визначення вимог до змісту, обсягу і рівня освітньої і фахової підготовки (як це визначено в ст. 15 Закону України «Про освіту» [4], але й як форма зростаючої відповідальності держави за рівень освітнього потенціалу населення, інструмент підтримки освітньої різноманітності, метод реагування суб'єктів управління освітньою галуззю на зміну ролі та місця освіти в суспільному розвитку, ключ до підвищення якості освітніх послуг та зростання на цій основі рівня конкурентоспроможності випускників навчальних закладів.

Розробка нових освітніх стандартів має орієнтуватися на такі вихідні положення: сучасні вимоги інформаційного суспільства; особистісну орієнтацію освіти, необхідність забезпечення варіативності та свободи вибору в освіті; діяльнісний характер освіти, що передбачає одержання учнем (студентом) досвіду від навчальної, комунікативної, пізнавальної та творчої діяльності; актуалізацію забезпечення компетентісного підходу щодо змісту освіти, тобто формування в учнів (студентів) умінь використовувати набуті в процесі навчання знання, уміння, навички для вирішення практичних завдань у реальному житті.

4. Підвищення рівня зайнятості випускників навчальних закладів, що є запорукою запобігання зовнішній міграції висококваліфікованих фахівців, збереження освітнього потенціалу суспільства та досягнення єдності фаз його відтворення. Основними складовими цього напрямку є:

- встановлення рівноваги між обсягами підготовки кадрів і потребами галузей економіки;
- оптимізація структури підготовки кадрів і розміщення учбових закладів у територіальному та галузевому розрізах;
- вдосконалення системи державного замовлення на підготовку кадрів;
- підвищення конкурентоспроможності випускників навчальних закладів за рахунок орієнтації їх підготовки на міжнародні норми і стандарти та оновлення змісту навчання відповідно до вимог науково-технічного прогресу та інформаційного розвитку;
- посилення уваги до профорієнтаційної роботи (активізація роботи кабінетів і лабораторій профорієнтації загальноосвітніх шкіл і профтехучилищ, галузевих кабінетів профорієнтації та лабораторій профвідбору підприємств та організацій, територіальних міжвідомчих центрів профорієнтації та центрів зайнятості населення; розповсюдження професійної інформації, проведення професійної пропаганди та агітації);
- організація для випускників професійно-технічних і вищих навчальних закладів курсів комунікації, діяльність яких має спрямовуватись на розвиток умінь «подати» себе як фахівця, переконання працедавця у власних здібностях, можливостях, кваліфікації та компетенції.

Оперативні напрями державної освітньої політики спрямовані на її якісні перетворення в короткостроковому періоді з метою вирішення термінових завдань та проблем. Пріоритетними оперативними напрямами є:

1. Формування та розвиток безперервної ступеневої системи освіти, метою якої є навчити людину підвищувати свій освітній рівень протягом життя та забезпечити таким чином її професійну мобільність. Як справедливо підкреслює В. Кремень, у разі звичної, традиційної освіти навчити людину на все життя неможливо не лише в гарній школі, а й найкращому університеті. Тому що здобуті в навчальному закладі знання не будуть обов'язково актуальними в житті, і навпаки, з'являться нові знання, без засвоєння яких фахівець не буде ефек-

тивним, тобто втратить конкурентоспроможність [5, с. 5].

Реалізація цього напрямку можлива за умови вирішення таких завдань:

- створення єдиної, гармонійної системи безперервної освіти на основі узгодження всіх освітніх ланок за принципом спадкоємності;
- створення умов для своєчасного та постійного виявлення, формування, розвитку та реалізації різних здібностей і нахилів особистості, що передбачає досягнення максимальної інтеграції формальної, неформальної та інформальної освіти;
- розробка та впровадження системи оцінки знань, одержаних шляхом неформальної та інформальної освіти;
- подолання відокремленості навчальних дисциплін, пошук взаємозв'язків між ними з метою забезпечення їх системної цілісності;
- формування суспільної думки щодо цінності безперервного поповнення знань і самоосвіти у вирішенні нагальних індивідуальних, суспільних, державних і глобальних проблем.

2. Забезпечення умов для надання вільного доступу до освітніх послуг всім громадянам. Цей напрям вимагає:

- створення правових, соціально-економічних та організаційних умов щодо забезпечення соціальних гарантій здобуття освіти будь-якого рівня кожним громадянином;
- посилення уваги до надання освітніх послуг соціально вразливим верствам населення – дітям-сиротам, дітям і молоді з неблагополучних і малозабезпечених сімей, інвалідам;
- подальший розвиток системи державного кредитування освіти (наприклад, введення персоналізованих освітніх чеків-ваучерів, що дозволить здійснювати цільове субсидування споживачів освітніх послуг) з метою розширення можливостей молоді одержати високий освітньо-кваліфікаційний рівень;
- створення системи моніторингу охоплення населення освітою з метою визначення стану, тенденцій та перспектив розвитку освітнього потенціалу суспільства, а також виявлення осіб, які не залучені до освітньо-виховних процесів (це стосується насамперед дітей шкільного віку);
- розробка та впровадження системи пільг щодо одержання освіти для обдарованої та талановитої молоді.

3. Вдосконалення системи фінансового забезпечення освітньої галузі, що потребує:

- реалізації принципу державної фінансової підтримки, а не утримання закладів освіти;
- переходу до випереджання темпів зростання державних видатків на освіту над темпами зростання поточних потреб галузі;
- надання більш широких можливостей та самостійності навчальним закладам у питаннях розподілення бюджетними асигнуваннями та коштами, що одержані завдяки позабюджетним джерелам фінансування;

- розробки державної системи формування нормативних цін на освітні послуги (розмір плати за навчання повинен визначитися з врахуванням нерозвиненості ринкового середовища та зубожіння переважної частки населення; заклади освіти при встановленні договірних цін на освітні послуги мають орієнтуватись на нормативно визначені ціни);
- розширення джерел фінансування за рахунок впровадження багатоканального та багаторівневого фінансування.

Заслугує на увагу російський досвід переходу до багаторівневого фінансування. Так, з метою зменшення навантаження на Державний бюджет в Росії здійснено розподіл фінансування за напрямками підготовки, тобто фінансування підготовки фахівців для задоволення регіональних потреб у кадрах здійснюється за рахунок місцевих бюджетів, для задоволення державних потреб – за рахунок асигнувань з державного бюджету. Запровадження такої моделі дозволило підвищити рівень узгодженості обсягів підготовки кадрів з регіональними та державними потребам в них, а також підвищити рівень ефективності використання коштів, що спрямовуються на підготовку кадрів.

Трансформаційні напрями державної освітньої політики спрямовані на якісне оновлення освіти шляхом інноваційних перетворень у змісті, методах та технологіях навчання. Основними трансформаційними напрямками є:

1. Підвищення якості учбового процесу через оновлення змісту навчання. В цьому напрямі можна виокремити два піднапрями:

1.1. Модернізація учбового процесу – його наближення до сучасних суспільних та державних вимог. У процесі модернізації учбового процесу необхідно вирішити такі завдання:

- підвищення рівня засвоєння соціальних і практичних навичок й умінь у процесі навчання, що забезпечуватиме найкращу професійну та соціальну адаптацію випускників навчальних закладів;
- подолання невідповідності якості кадрового потенціалу викладачів, матеріально-технічного забезпечення та учбово-технічного інструментарію вимогам щодо підвищення якості навчання;
- заміна процесу викладання, який довгий час спирався на зміст предмету на навчання, яке орієнтується на учня (студента), що дозволить здійснити перехід від логіки знань до логіки професіоналізму;
- «зменшення» дистанції між учнями (студентами) та викладачами з метою створення в учбових закладах атмосфери співтворчості і співпраці всіх учасників учбово-виховного процесу;
- підвищення орієнтації учбового процесу на навчання активному засвоєнню знань, умінь і навичок тими, хто навчається, виховання у них здатності до формування власної думки, відкритого, самостійного, творчого мислення, а не мислення, що пригадує.

Вирішення цих завдань потребує:

- відтворення та збереження високоякісного потенціалу педагогічних кадрів за рахунок підвищення

престижу праці педагога, постійне піклування про підготовку власних науково-педагогічних кадрів для всіх ланок освітньої сфери, стимулювання збереження існуючих наукових шкіл і створення нових шкіл за новітніми та найбільш перспективними напрямками розвитку науки, організації гнучкої та мобільної системи підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, спрямованої на постійне підвищення їх професійного рівня;

- актуалізації процесу навчання за рахунок застосування активних методів навчання, розвитку ігрових технологій руху, що сприятиме формуванню у тих, хто навчається, аналітичного мислення, тісно пов'язаного з життям кожного, стимулюватиме їх самостійну роботу;
- забезпечення відповідності наявної матеріально-технічної бази навчальних закладів встановленим нормативам з метою надання якісної, ефективної теоретичної та практичної підготовки тим, хто навчається, та створення умов для застосування новітніх інформаційних технологій навчання;
- запровадження новітніх інформаційних педагогічних технологій та створення умов для їх програмно-методичного забезпечення;
- врахування при проведенні учбово-виховної роботи стану та особливостей економічної, політичної та культурологічної ситуації в регіоні та державі;
- спрямування зусиль педагогів на формування інтелектуальності тих, хто навчається, тобто їх культури поведінки та побуту, професійної, моральної, естетичної, правової, політичної та фізичної культури;

1.2. Інтенсифікація учбового процесу – створення раціонального режиму навчання, що забезпечує високу його ефективність. Цей напрям вимагає досягнення оптимального співвідношення між чисельністю викладачів та учнів (студентів), складання розкладу учбових занять відповідно до трудомісткості та напруженості засвоєння тих чи інших дисциплін, оптимізації набору учбових дисциплін.

2. Гуманізація та гуманітаризація навчання, тобто спрямування учбово-виховних процесів на цілісний та гармонійний розвиток особистості. Не можна не погодитися з І. Бургун, яка зазначає, що гуманістична парадигма освіти за змістом, методами навчання та виховання орієнтується на гуманізм як світоглядний принцип і спрямована на формування цілісної особистості, здатної до самоактуалізації задля самовдосконалення та прогресу людства [3].

Завданнями цього напрямку є:

- підвищення загальноосвітнього рівня тих, хто навчається, шляхом ліквідації прогалів в їх загальноосвітніх знаннях;
- формування морального потенціалу учнів (студентів), прищеплення їм естетичних цінностей як основи загальної та професійної культури;
- залучення всіх учнів (студентів) до ознайомлення зі світовими надбаннями культури та мистецтва

з метою формування їх культурно-естетичного потенціалу.

Вирішення цих завдань потребує створення відповідних умов для культурного розвитку кожної особистості, а саме: досягнення найбільш тісного зв'язку всіх дисциплін із соціально-економічними, політичними та глобальними проблемами людства; спрямування учбово-виховних процесів на поєднання навчальної та пізнавальної самостійної діяльності тих, хто навчається, з оволодінням культурними цінностями, що стимулюватиме їх внутрішнє самовдосконалення; стимулювання творчої (художньої) діяльності.

Основною передумовою реалізації зазначеного напрямку є професійна придатність та компетентність викладачів, наявність у них сталої мотивації не лише до навчання знанням, умінням та навичкам, але й до виховання у тих, хто навчається, прагнення до праці як найвищої цінності, творчої активності як основи майбутньої інноваційної діяльності. Крім того, важливим чинником гуманізації є створення в кожному навчальному закладі психологічного клімату, сприятливого для виховання гуманітарних характеристик особистості як якісної складової її освітнього потенціалу. Створення такого психологічного клімату визначається соціально-психологічним станом учасників навчально-виховних процесів (викладачів, вихованців, учнів, студентів), формами та методами навчання.

3. Перехід від традиційної до особистісно-орієнтованої парадигми освіти, тобто зміна вектора учбово-виховних процесів від триади викладач – підручник – учень до триади учень – підручник – викладач. Новий підхід передбачає зміцнення співпраці тих, хто навчається, з викладачами. На зміну навчанню має прийти активне самонавчання, що значно трансформуватиме роль викладача в учбово-виховному процесі: віднині він перетворюється з транслятора знань на консультанта-наставника.

Подібний перехід обумовлює переосмислення трьох елементів освіти. По-перше, учень повинний сприйматися як активний суб'єкт навчально-виховного процесу, як його цілісна одиниця. У процесі навчання мають бути в повній мірі враховані: рівень початкової підготовки, індивідуальні здібності, нахили та інтереси; психофізіологічні особливості тих, хто навчається. По-друге, педагогом має бути людина, яка органічно поєднує професійну компетентність з моральними якостями та ідеалами. По-третє, освіта має здійснюватися в єдності навчання та виховання, що особливо важливо в умовах зростання відповідальності людини за техногенні катастрофи, охорону навколишнього середовища.

Висновки. Отже, сучасна державна освітня політика повинна стати гармонійним поєднанням стратегічних, оперативних та трансформаційних напрямів. Стратегічні напрями орієнтовані на довготривалу перспективу, їх реалізація має прискорити інтеграцію вітчизняної освіти в міжнародний освітній простір, забезпечити формування віртуально-дистанційної парадигми освіти, розробку науково обґрунтованих освітніх стандартів, підвищення рівня зайнятості випускників навчальних закладів. Оперативні напрями спрямовані на вирішення нагальних проблем у ко-

роткостроковому періоді, їх практичне втілення сприятиме розвитку безперервної ступеневої системи освіти, покращенню фінансового забезпечення освітньої галузі, розширенню вільного доступу до освітніх послуг всіх верств населення. Якісне оновлення освіти покликана забезпечити реалізація таких трансформаційних напрямків державної освітньої політики, як підвищення якості учбового процесу через його модернізацію та інтенсифікацію, гуманізація та гуманітаризація навчання, трансформація парадигми освіти від традиційної до особистісно-орієнтованої.

Перспективами подальших досліджень у цьому напрямі є розробка нового організаційно-економічного механізму формування та розвитку освітнього потенціалу суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрущенко В. П. Роздуми про освіту: статті, нариси, інтерв'ю / В. П. Андрущенко. – 2-ге вид., допов. – К. : Знання України, 2008. – 819 с.
2. Астахова В. И. Некоторые вопросы теории и практики становления непрерывного образования / В. И. Астахова // Гуманитарные науки. – 2011. – № 3. – С. 86 – 93.
3. Бургун І. В. Підготовка компетентного випускника як реалізація гуманістичної місії середньої освіти / І. В. Бургун // Народна освіта. – 2014. – № 3 (24) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2589
4. Про освіту : Закон України від 23.05.1991 р. № 1060-XII / Сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>
5. Кремень В. Нові вимоги до освіти та її змісту // Виклик для України: розробка рамкових основ змісту (національного курикулуму) загальної середньої освіти для 21 століття : Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. «Рівний доступ до якісної освіти», 26–27 червня 2007 р., м. Київ. – К. : ТОВ УВПК «Ексоб», 2007. – С. 3 – 10.
6. Куценко В. І. Освіта – фундамент сталого економічного розвитку та соціальної гармонії: шляхи оновлення / В. І. Куценко // Економіка и управление. – 2013. – № 3. – С. 58 – 65.
7. Мицишин І. Актуальні проблеми теорії і практики освіти, навчання і виховання / І. Мицишин // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. – 2008. – Вип. 23. – С. 3 – 9.
8. Національна стратегія розвитку освіти на 2012 – 2021 роки : схвалена Указом Президента України від 25.06.2013 р. №344/2013 / Сайт Верховної Ради України [Елек-

тронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>

9. Філіпова В. Д. Модернізація державної політики в галузі освіти України / В. Д. Філіпова // Наукові праці. Серія «Державне управління». – 2013. – Т. 208, вип. 196. – С. 40 – 44.

REFERENCES

Andrushchenko, V. P. Rozdumy pro osvitu: statyi, narysy, interv'iu [Thinking about education: articles, essays and interviews]. Kyiv: Znannya Ukrainy, 2008.

Astakhova, V. I. "Nekotorye voprosy teorii i praktiki stanovleniia nepreryvnogo obrazovaniia" [Some problems in the theory and practice of formation of continuing education]. Gumanitarnye nauki, no. 3 (2011): 86-93.

Burhun, I. V. "Pidhotovka kompetentnoho vypusknika iak realizatsiia humanistychnoi misii serednoyi osvity" [Preparation of competent graduate as a realization of humanistic mission of secondary education]. Narodna osvita. http://narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2589

Filipova, V. D. "Modernizatsiia derzhavnoi polityky v haluzi osvity Ukrainy" [Modernization of the state policy in the field of education in Ukraine]. Naukovi pratsi. Seriiia «Derzhavne upravlinnia» vol. 208, no. 196 (2013): 40-44.

Kremen, V. "Novi vymohy do osvity ta ii zmistu" [New requirements for education and its content]. Rivnyi dostup do iak-isnoi osvity. Kyiv: Eksob, 2007.3-10.

Kutsenko, V. I. "Osvita - fundament staloho ekonomichnoho rozvytku ta sotsialnoi harmonii: shliakhy onovlennia" [Education - the foundation for sustainable economic development and social harmony: upgrade paths]. Ekonomyka y upravlenye, no. 3 (2013): 58-65.

[Legal Act of Ukraine] (2013). <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>

[Legal Act of Ukraine] (1991). <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>

Myshchysyn, I. "Aktualni problemy teorii i praktyky osvity, navchannia i vykhovannia" [Actual problems of the theory and practice of education, training and education]. Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia pedahohichna, no. 23 (2008): 3-9.